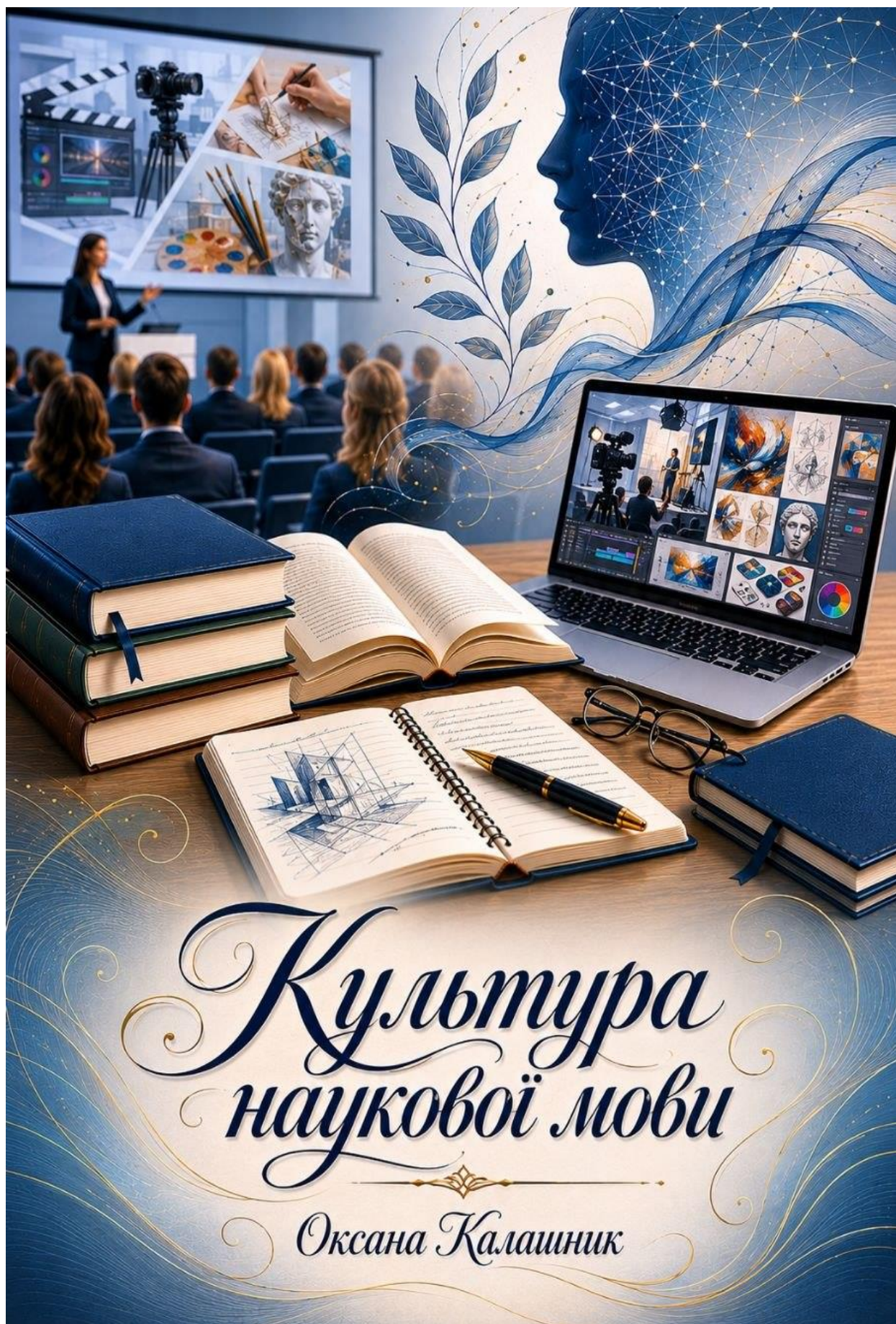

Культура наукової мови

Оксана Калашник

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ ДИЗАЙНУ І МИСТЕЦТВ
КАФЕДРА МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ
В КРЕАТИВНИХ ІНДУСТРІЯХ

Оксана Калашник

КУЛЬТУРА НАУКОВОЇ МОВИ

конспект лекцій

Харків – 2026

Рекомендовано до друку Методичною радою Харківської державної академії дизайну і мистецтв (протокол № 26-05 від 04 вересня 2026 р.).

Рецензенти:

Єрмакова Т. С. – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри міжкультурної комунікації в креативних індустріях Харківської державної академії дизайну і мистецтв;

Князь Т. М. – кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри європейських мов Державного біотехнологічного університету.

Калашник О. В. Культура наукової мови: конспект лекцій для здобувачів вищої освіти 1 курсу третього (освітньо-наукового) рівня зі спеціальностей В1 «Аудіовізуальне мистецтво та медіавиробництво»; В2 «Дизайн»; В4 «Образотворче мистецтво та реставрація»; ОНП «Аудіовізуальне мистецтво та медіавиробництво»; ОНП «Дизайн»; ОНП «Образотворче мистецтво та реставрація» / уклад. О. В. Калашник. Харків: ХДАДМ, 2026. 78 с.

Навчальне видання «Культура наукової мови» є конспектом лекцій, укладеним відповідно до освітньо-наукової програми дисципліни. У лекційному матеріалі висвітлено теоретико-практичні засади усного наукового мовлення, особливості риторичної діяльності дослідника, принципи наукової комунікації та основи аргументативної практики; розглянуто мовну й комунікативну компетентність науковця, специфіку усного наукового виступу, культуру наукової дискусії, норми наукової етики, вербальні та невербальні засоби професійного спілкування, особливості підготовки й виголошення наукової доповіді. Значну увагу приділено основам наукової риторики, техніці аргументації, мистецтву полеміки та формуванню індивідуального стилю наукового мовлення дослідника. Лекційний матеріал до кожної теми супроводжується списком рекомендованої літератури та питаннями для самостійного опрацювання, що сприяють поглибленню теоретичних знань і розвитку практичних навичок наукового спілкування.

Видання призначене для здобувачів 1 курсу третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти спеціальностей В1 «Аудіовізуальне мистецтво та медіавиробництво», В2 «Дизайн», В4 «Образотворче мистецтво та реставрація».

Під час оформлення обкладинки використано технології штучного інтелекту.

© Харківська державна академія
дизайну і мистецтв, 2026
© Калашник О. В.

ЗМІСТ

I. Вступ.....	5
II. Зміст навчального матеріалу.....	6
Лекція 1. Мовна / мовленнєва компетентність як невід’ємна складова й обов’язкова ознака освіченості та професіоналізму. Мовна особистість доповідача. Наукові заходи як засіб виявлення культури наукової мови.....	6
Лекція 2. Особливості усного наукового мовлення. Психопедагогічні засади усного виступу. Публічний виступ як комунікативний феномен.....	22
Лекція 3. Культура усного наукового мовлення (усна доповідь). Норми наукової етики. Вербальні й невербальні засоби та етикет наукового спілкування. Електронна презентація наукового виступу.....	37
Лекція 4. Утвердження наукової риторики. Основні поняття риторики. Вимоги до поведінки оратора.....	57
Лекція 5. Підготовка й виголошення ораторської промови. Мистецтво полеміки. Техніка аргументації.....	67
III. Рекомендована література та інформаційні ресурси.....	77

I. ВСТУП

Навчальна дисципліна «Культура наукової мови» є важливою складовою професійної підготовки здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти. Курс спрямований на формування високого рівня мовної, комунікативної та риторичної компетентності дослідника, удосконалення культури усного й писемного наукового мовлення, розвиток навичок ефективної наукової комунікації та академічної взаємодії. Особлива увага приділяється формуванню академічної культури майбутнього науковця, здатності творчо застосовувати мовленнєві вміння у процесі продукування наукових текстів, презентації результатів дослідження та участі в наукових дискусіях.

Предметом навчальної дисципліни є закономірності функціонування усного й писемного наукового мовлення, система мовних, комунікативних, стилістичних і етичних норм наукового спілкування, а також способи їх реалізації у процесі продукування, презентації та обговорення результатів наукового дослідження.

Метою курсу є розширення уявлень аспірантів про специфіку усного мовлення у науковій сфері, формування практичних умінь професійної комунікації та розвиток навичок наукового мовлення, необхідних для дослідницької діяльності. Вивчення навчальної дисципліни сприяє формуванню комунікативної компетентності, культури наукового мислення та мовленнєвої майстерності сучасного дослідника. Навчальний матеріал курсу структуровано у два змістові модулі. Обсяг курсу становить 3 кредити ECTS (90 навчальних годин): 10 годин – лекції, 20 годин – практичні заняття, 60 годин – самостійна робота.

Навчальний матеріал курсу охоплює теоретико-практичні засади усного наукового мовлення, особливості риторичної діяльності дослідника, принципи підготовки й виголошення наукової доповіді, техніку аргументації, мистецтво наукової полеміки, норми наукової етики, вербальні та невербальні засоби наукового спілкування, а також правила створення електронної презентації наукового виступу. У процесі опанування дисципліни здобувачі вищої освіти поглиблюють знання про психопедагогічні засади публічного виступу, удосконалюють уміння точно формулювати тези, аргументовано обґрунтовувати власну позицію, коректно вести наукову дискусію та презентувати результати власних наукових досліджень.

Лекційний матеріал курсу «Культура наукової мови» ґрунтується на наукових працях провідних учених у галузі культури наукової мови, стилістики, теорії комунікації, академічного письма, наукової риторики.